

BRUCE DICKINSON

CO DĚLÁ
TENHLE
KNOFLÍK?

Autobiografie frontmana skupiny
IRON MAIDEN

Bruce Dickinson

CO DĚLÁ TENHLE KNOFLÍK?

BRUCE DICKINSON

CO DĚLÁ
TENHLE
KNOFLÍK?

Autobiografie frontmana skupiny
IRON MAIDEN

WHAT DOES THIS BUTTON DO?: An Autobiography

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd. under the title *WHAT DOES THIS BUTTON DO?*

Copyright © Bruce Dickinson 2017

Translation © Martin Vondrášek, 2021

Fotografie na obálce: © John McMurtrie (přední strana), © Ross Halfin (hřbet, klogy a zadní strana)

© Grada Publishing, a. s., 2021

Z anglického originálu *What Does This Button Do?: An Autobiography*

přeložil Martin Vondrášek

Odpovědná redaktorka Julie Gonzálezová

Redakční úpravy Markéta Šlaufová

Grafická úprava a sazba Daniel Boček

Grada Publishing, a. s.,

U Průhonu 22, Praha 7

Vydala Grada Publishing, a. s., pod značkou COSMOPOLIS v Praze roku 2021 jako svou 8091. publikaci

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

ISBN 978-80-271-4305-4 (ePub)

ISBN 978-80-271-4304-7 (pdf)

ISBN 978-80-271-2485-5 (print)

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

PŘEDMLUVA

Kroužil jsem nad Murmanskem už dvě hodiny, ale Rusové nám pořád nechťeli povolit přistání.

„Povolení k přistání zamítnuto,“ ozval se hlas ve sluchátkách s dokonalým přízvukem pana Čekova z původních sérií *Star Treku*.

Nevěděl jsem, jestli ten dispečer poslouchá Iron Maiden, ale stejně by mi asi neuvěřil; rocková hvězda, která jako melouch létá s dopravním letadlem – to je neuvěřitelné. Tak či tak, na palubě jsem neměl Eddieho a tohle nebyl let *Ed Force One*. Byla to rybářská výprava.

Boeing 757 *Astraeus Airlines* s dvěma sty prázdných sedaček a já jako první důstojník. Na palubě bylo jen dvacet pasažérů na trase z Gatwicku do Murmansku: spousta Johnů Smithů, osobní ochranka, všichni po zuby ozbrojení. Ne, že by to Lord Heseltine potřeboval. Když to bylo nutné, docela dobře se uměl ohnat klackem. Pak se na palubě nacházel Max Hastings, bývalý šéfredaktor deníku *Daily Telegraph*. Přemýšlel jsem, zda ten sovětský dispečer četl nějaký z jeho sloupků. Myslím, že ne.

„Jaké ryby jsou tady v Murmansku?“ vyzvídal jsem od jednoho z ochranky.

„Zvláštní ryby,“ odvětil s kamennou tváří.

„Velké?“ zkusel jsem to dál.

„Hodně velké,“ ukončil náš rozhovor a odešel z kokpitu.

V Murmanskú sídlilo veliteľství sovětské Severní flotily. Lord Heseltine býval ministrem obrany a to, co Max Hastings neví o ozbrojených silách po celém světě, by ani nestálo za otištění.

Tajemný svět pod námi byl zahalený souvislou pokrývkou nízkých mraků. K vyjednávání jsem měl jen vysílačku a starý mobilní telefon Nokia. K mému překvapení chytil signál v polovině vyčkávacího okruhu, a já tak mohl napsat zprávu na ředitelství našich aerolinek. Oni potom prostřednictvím britské ambasády hovořili s Moskvou. Neměli jsme žádný satelitní telefon ani GPS, žádný iPad nebo wi-fi.

Jak James Bond říká Q na začátku *Skyfall*: „Pistole a vysílačka. No, nejsou to úplně Vánoce, že?“

Po dvou hodinách v kruhu, v reálném i metaforickém smyslu, se pravidla hry změnila: „Pokud hned neodletíte, sestřelíme vás.“

Jak jsme letadlo obraceli a zamířili na finské letiště Ivalo, pomyslel jsem si, že bych o tom měl jednou napsat knihu.

NAROZEN V OSMAPADESÁTÉM

Události, které dohromady formují osobnost, se zvláštním a nepředvídatelným způsobem vzájemně ovlivňují. Byl jsem jedináček a až do pěti let jsem vyrůstal u prarodičů. Pochopit, co všechno se v rodině děje, chce čas a mně trvalo docela dlouho, než mi to všechno došlo. Mé dětství, jak jsem si zpětně uvědomil, bylo prostoupeno směsicí viny, neopětované lásky a žárlivosti zcela překrytými nesmírným pocitem odpovědnosti, pocitem, že musím dělat všechno nejlépe. Dnes si uvědomuji, že sice nešlo o žádné velké nadšení, ale i přesto jsem kladl velký důraz na detail. Mohl jsem, vzhledem k okolnostem, dopadnout mnohem hůře.

Má biologická matka se jako velmi mladá na poslední chvíli provdala za o trochu staršího vojáka jménem Bruce. Můj děda z matčiny strany měl dohlížet na jejich námluvy, ale na tento úkol nestačil morálně ani mentálně. Podezřívám ho, že s mladými milenci vlastně tajně sympatizoval. Má babička však nikoliv. Její dítě se jí snažil ukrást nějaký surovec, dokonce ani ne ze severu, nějaký vetřelec z ploché a racky pokálené pustiny na pobřeží Norfolku. Východní Anglie: mokřady, močály a bažiny – místo, které bylo po celá staletí domovem podivínů, anarchistů, chlápků, co nejdou pro ránu daleko, a těžce vydřeného života na vysušené půdě.

Matka byla drobná žena, pracovala v obchodě s obuví a získala stipendium na Royal Ballet School. Její matka jí však zakázala odjet do Londýna.

Když se zřekla naděje žít, jak si vysnila, chopila se jiného snu, který se naskytl, a z něho jsem vzešel já. Upřeně jsem se díval na její fotografii, kde byla asi jako čtrnáctiletá zachycená v taneční póze na špičkách. Připadalo mi neuvěřitelné, že ta mladá dívka s výrazem lesní víly a plná dětského štěstí, je má matka. Ta fotografie na římse nad krbem představovala to, co mohlo být. Teď však byl tanci konec a zůstaly jen povinnosti – a občas gin s tonikem.

Mí rodiče byli tak mladí, že ani nedokáží říct, co by se stalo, kdyby se role obrátily. Život spočíval v tom se neustále něco učit a snažit se prosadit a posunout se z dělnické třídy nahoru, ale za cenu několika zaměstnání. Jediným hříchem bylo málo se snažit.

Otec většinu věcí bral velmi vážně a snažil se hrozně moc. Pocházel z šestičlenné rodiny. Byl synem venkovanky, která musela dělat služebnou od svých dvanácti let, a sešlého stavaře a motorkáře, jenž byl kapitánem fotbalového týmu v Great Yarmouthu. Otcovou velkou láskou byly stroje a všemožná mechanická zařízení, hodinové strojky, konstrukce a technické návrhy. Miloval auta a rád řídil, i když neměl pocit, že by se na něho vztahovala pravidla ohledně maximální povolené rychlosti, užívání bezpečnostních pásů a alkoholu za volantem. Když přišel o řidičský průkaz, přihlásil se do armády. Dobrovolníci mají lepší plat a armáda se příliš nestará, kdo jezdí s jejími džípy.

Řidičák dostal okamžitě zpět a jeho strojařský talent a pevná ruka mu zajistily, že připravoval plány na konec světa. U kulatého stolu někde v Düsseldorfu pečlivě kroužkoval očekávané miliony obětí v očekávané apokalypse studené války. Zbývající čas trávil, jak si můžeme asi snadno představit, popíjením whisky, aby zahnal nudu a beznaděj toho všeho. Ještě jako voják okouznil tento svalnatý přeborník v plavání – v motýlku – osamělou tanečnici a má matka se do něho na první pohled zamilovala.

Jako nechtěný potomek muže, který jí ukradl jedinou dceru, jsem pro svou babičku Lily představoval zplozence Satanova, avšak pro dědu Austina jsem byl jako jeho vlastní syn. Prvních pět let mého života mi byli de facto náhradními rodiči. Jak už to v útlém dětství bývá, i to mé bylo docela spořádané, plné dlouhých procházek lesem, hledání králíčích nor,

strašidelných západů slunce nad zimní planinou a třpytivé jinovatky lesknoucí se pod purpurovou oblohou.

Mí skuteční rodiče cestovali a vystupovali v různých nočních klubech se svou psí show s pudly, obručemi a oblečky. Jen si to představte.

Číslo na domě v Manton Crescent 52 bylo namalované bílou barvou. Byl to obyčejný cihlový řadový domek. Děda pracoval v Mantonu na šachtě, v hlubinném dole, kde se těžilo uhlí.

Horníkem se stal ve svých třinácti letech. V tak nízkém věku to bylo protizákonné, a tak prohnane a drze zalhal o svém věku a výšce. Stejně jako já, nebyl ani on žádný dlouhán. Aby obešel nařízení, podle něhož nejste dost vysokí, abyste „mohli do díry, pokud váš kahan zavěšený za pásek dosáhne na zem“, jednoduše udělal na šňůrce od kahanu několik uzlů. Málem šel do války, ale došel jen k zahradní brance. Byl součástí domobraný, přihlásil se jako dobrovolník. Protože však hornické povolání mělo výjimku, nemusel bojovat.

A tak stál připravený ve své uniformě a díval se, jak jeho četa odchází bojovat do Francie. Byl to jeden z těch momentů jako z filmu *Návrat do budoucnosti*. Kdyby otevřel branku a přidal se ke svým kamarádům, spousta věcí by se nikdy nestala, včetně mne. Babička zůstala vzdorně stát mezi dveřmi, ruce v bok. „Jestli, ksakru, odejdeš, tak až se vrátíš, já už tu nebudu,“ prohlásila. A tak zůstal. Většina mužů z jeho jednotky se nikdy nevrátila.

Díky tomu, že byl děda horník, jsme bydleli v obecním domě a měli zdarma uhlí na topení. Zážitky z roztápění uhlí v krbu ze mě udělaly doživotního pyromana. Neměli jsme telefon, lednici, ústřední topení ani auto. Dokonce jsme neměli v domě ani záchod. Využívali jsme ledničky sousedů v okolí a měli jen malou, studenou a vlhkou spíž, které jsem se vyhýbal jako čert kříži. Vařilo se na dvou elektrických plotýnkách a kamnech na uhlí, i když elektrina se považovala za luxus, jehož je nutné se za každou cenu vyvarovat. Měli jsme vysavač a můj oblíbený mandl – dvojici válců, které z vypraného prádla vyždímaly vodu. Otáčelo se obrovskou klikou a mezi válci se protlačovala prostěradla, košile a kalhoty, které pak padaly na druhé straně do koše na prádlo.

V domě byla i malá plastová vanička, ve které jsem se koupal. Děda se myl po práci v podnikové umývárně. Občas přišel večer z hospody, smrděl pivem a cibulí a padl vedle mě na postel a začal hlasitě chrápat. V měsíčním světle probleskujícími tenkými závěsy jsem viděl modré jizvy, které zdobily jeho záda: byly to suvenýry ze života pod zemí.

Za domem jsme měli kůlnu, kde bušil a tloukl do různých kousků dřeva. K čemu, to netuším, ale pro mě kůlna představovala úkryt. Stala se kosmickou lodí nebo hradem či ponorkou. Dva staré železniční pražce na našem malém dvorku mi byly plachetnicí a já znovu a znovu vyrážel na lov žraloků žijících ve škvírách mezi betonovými dlaždicemi. Kůlnu obklopovala malá parcela a několik seschlých chryzantém, které shořely, když do nich o jedné noci Guye Fawkese vletěla zatoulaná světlice.

Až na zlatou rybku jménem Peter, která žila nějak podezřele dlouho, jsme doma neměli žádná zvířata.

Co jsme však měli, byla... televize. A její přítomnost zcela změnila mé směřování na počátku života. Skrz televizní obrazovku – která měla úhlopříčku asi sedm nebo osm palců, byla černobílá a zrnitá – se přede mnou otevřel celý širý svět. Byla elektronková, takže trvalo několik minut, než se nažhavila, a naopak po vypnutí se obraz smrskl do jediného bodu, který ještě pomalu dohasínal, což samo o sobě byla docela podivná. Přicházely k nám návštěvy se na ni podívat a dotknout se jí, dokonce i jen vypnuté – tak tajemný to byl přístroj. Na přední straně měla magické knoflíky a číselník, který fungoval jako zámek na heslo, pokud jste si chtěli vybrat ze dvou dostupných kanálů.

S vnějším světem, to jest vším za hranicemi Worksopu, jsme měli kontakt především z vyprávění – nebo z *Daily Mirror*. Noviny se vždycky využívaly k rozdělování ohně a já se obvykle setkal s dva dny starými zprávami, jen krátce před tím, než propadly peklu. Když Jurij Gagarin jako první člověk letěl do vesmíru, pamatuji si, jak jsem zíral na jeho fotografii a pomyslel si: *Jak bychom tohle mohli spálit?* Složil jsem ji a schoval.

Kde drby a staré noviny nestačily, vyžadoval kontakt s vnějším světem použití telefonu. Velká červená telefonní budka fungovala v našem sousedství jako zásobárna kašle, rýmy, chřipky a jakýchkoliv infekčních

nemoci, na které si jen vzpomenete. Ve špičce se u ní vždycky udělala fronta. Když si chtěl člověk zavolat, musel na číselníku vytáčet nekonečné číselné kombinace, a když se zapovídal, musel mít připravený kýbl drobných.

Byla to taková strašně nepraktická varianta Twitteru, ve které se příděl slov vykupoval penězi a pomstychtivými pohledy dalších dvaceti lidí, kteří čekali ve frontě, aby se nadýchali zakouřeného a zaplivaného mikrofonu a tiskli k uchu mastné a upocené bakelitové sluchátko.

Existovala určitá nepsaná pravidla, která se musela ve Worksopu dodržovat i přesto, že se lidé na ulici chovali velmi uvolněně. Byla tu malá zločinnost a v podstatě žádný provoz. Oba mí prarodiče všude chodili nebo sedli na autobus. Chodit pět nebo deset mil přes pole do práce bylo zkrátka něco, k čemu byli vychovaní, a tak jsem to dělal také.

Celé okolí neustále ovlivňoval směnný provoz. Zatažené závěsy v prvním patře znamenaly: „Procházejte kolem po špičkách – spí tu horník.“ Zatažené závěsy v okně do ulice v přízemí zase znamenaly: „Projděte rychle – je tu vystavený nebožtík.“ Tento morbidní zvyk byl docela častý, mohu-li tedy věřit babičce. Sedával jsem v našem obýváku – věčně zmrzlém a mrtvolně tichém, obloženém bronzovými plaketami, kterými se zdobily horské postroje, a svíčkami, ze kterých se pořád musel utírat prach – a představoval si, kde tělo asi tak může ležet.

Večer se atmosféra proměnila a z domu jakoby se stala oživlá groteska od Garyho Larsona. Dřevěné skládací židle pokoj v okamžiku proměnily v kadeřnický salon, kterému dominovala modrá barva a natupírované účesy. Ženy s obrovskými koleny a polyetylenovými pytlíky na hlavách seděly a pomalu se odpařovaly pod tepelnými lampami, zatímco babička spékala natáčky a vytvářela ten příšerný zápach vlhkých vlasů a průmyslového šamponu.

Společníkem v mých únicích se mi stal strýček John. V tom, jak se můj život odvíjel dál, hrál docela zásadní roli.

Především to nebyl můj strýc. Byl mým kmotrem – a dědovým nejlepším kamarádem. Sloužil u Royal Air Force a bojoval ve válce. Jakožto bystrého chlapce z dělnické třídy se ho chopila rozrůstající se RAF, kte-

rá potřebovala velkou spoustu technicky zdatných lidí, a udělala z něj jednoho z Trenchardových učedníků. Elektrotechnický inženýr, seržant letectva John Booker sloužil na Maltě během obléhání a přežil několik z nejvíc nervy drásajících bombardování během války na ostrově, který se Hitler rozhodl dobýt za každou cenu.

Mám jeho vyznamenání a kopii jeho služební bible, s na okrajích připsanými verši dodávajícími odvalu ve chvílích, které musely být nepředstavitelně těžké. A pak mám i fotografie. Na jedné je v plné letecké výstroji, když se načerno chystal zúčastnit se jedné noční operace, což bylo v jeho případě, jelikož byl součástí pozemního personálu, naprosto zbytečné – šel do toho jen tak z legrace.

Když jsem mu sedával na klíně, zaspával mě leteckými historkami a já se mohl dotknout jeho stříbrné medaile za řízení letounu Spitfire nebo mosazného čtyřmotorového Liberatoru s disky vrtulí odlitými z plexiskla ze sestřeleného Spitfiru a se zelenou plstí pod dřevěným stojánkem ustřiženou z roztráštěného kulečnickového stolu z vybombardovaného vojenského klubu na Maltě. Vyprávěl mi o vzducholodích, o dějinách strojírenství v Británii, o proudových motorech, bombardérech Vulcan, námořních bitvách a zkušebních pilotech. To mě podnítilo k tomu, že jsem si, stejně jako spousta chlapců z mé generace, prsty nervózně pohrával s obtisky na plastové modýlky. Jen zázrakem mí plastikovní piloti ten boj vůbec přežili, vzhledem k tomu, že byli celí upatlaní od lepidla a kryty kabiny měli zalepené neprůhlednými otisky prstů. Modelářství ve Worksopu, kde jsem si pořídil své plastikové letectvo, kupodivu ještě pořád fungovalo, když jsem se tam byl při příležitosti babiččina pohřbu podívat.

Protože byl strýček John technicky nadaný, postavil si rybník velký jak přehrada Mõhne plný zlatých rybek a vychytrale ho obehnal drátěným pletivem. Jezdil v docela pěkném a samozřejmě nablýskaném Fordu Consul. Právě tímhle autem jsem jel na svůj první letecký den začátkem šedesátých let, kdy zdraví a bezpečnost byly pro sraby a výraz „omezování hluku“ ještě ani nebyl ve slovníku.

Proudové bombardéry Vulcan burácely, až se zem otřásala a ze střech padaly tašky, a se svými deltovitými křídly předváděly kolmé výkruty,

zatímco *English Electric Lightning*, což byla v zásadě nadzvuková rachejtla, na které obkročmo seděl člověk, se kolem nás prohnala v letu na zádech tak nízko, že ocasem skoro drhla o ranvej. Byly to mocné stroje.

Strýček John mi ukázal svět strojů a mechanismů, ale stejně tak mě přitahovaly i parní vlaky, které ještě pořád projížděly worksopským nádražím. Pěší lávka přes koleje ani nádraží se od mého dětství v podstatě nezměnily. Jsem si jistý, že ty samé fošny, po kterých jsem chodil jako malý kluk, tam ještě stále jsou. Oblak kouře, páry a popela mě vždycky zahalil, smíchal se s asfaltovým pachem živice a štípal mě v nose. Nedávno jsem šel na nádraží a zpět. Přišlo mi to hrozně daleko, ale jako dítěti mi to tak nikdy nepřipadalo. Ten pach tam pořád je.

Krátce po sobě jsem chtěl být strojvedoucím parního vlaku, potom asi pilotem stíhačky... a kdyby mě to nudilo, vždycky tu byla možnost stát se astronautem, alespoň v mých snech. V dětství není nic zbytečné.

Legrace však musí někdy skončit, a tak jsem šel do školy. Do mantonské základní školy chodily děti místních horníků. Než ji zavřeli, proslavila se mezi čtenáři novin *Daily Mail* jako škola, kde pětileté děti tloukly své učitele. Na bití učitelů si sice nepamatuji, ale vzpomínám si, jak jsem dostal křídla a lekce boxu po rvačce o to, kdo bude hrát anděla ve scéně o narození Páně. Po těch křídlech jsem strašně toužil, ale místo toho jsem schytl pár kopanců a bitka potom pokračovala i před školou. S výsledkem jsem rozhodně spokojený nebyl. Když jsem se vrátil ze školy celý rozčuchaný a s potranými šaty, děda si mě posadil a podíval se mi na ruce. Byly jemné a oplácané. Jeho byly drsné jako šmirglpapír, plné šupinatých mozolů, které vypadaly jako strouhaný kokos, a hlubokých vrásek, které se rozevřely, když přede mnou otevřel dlaně. Pamatuju si, jak mu svítily oči.

„A teď zatni pěst, chlapče,“ řekl mi.

Udělal jsem, co po mně chtěl.

„Ne takhle – to si zlomíš palec. Takhle.“

Ukázal mi to.

„Tak?“ napodobil jsem ho.

„Jo. A teď mě uhoď do ruky.“

Nebylo to úplně jako *Karate Kid* – nestál jsem na jedné noze na špičce lodi, žádné hollywoodské „buch, buch“. Asi po týdnů si mě však vzal stranou a velmi mírně, ale s železným odhodláním v hlase mi řekl: „A teď jdi a najdi toho, kdo ti to udělal. A srovnej ho.“

A tak jsem šel.

To bylo tak dvacet minut před tím, než mě učitel popadl a s rukama pevně sevřenýma za zády mě odvedl domů. Mé hodiny boxu byly až moc účinné a ve věku čtyř nebo pěti let jsem ještě nebyl dost soudný.

Zarachocení schránky na dopisy mého apatického dědu probralo: vyšel ven v bačkorách, bílém nátělníku a pytlových kalhotách. Nevzpomínám si už, co učitel říkal. Pamatuji si jenom, jak děda prohlásil: „Postarám se o to.“

A s tím mě propustil.

Nedostal jsem výprask, ani vynadáno. V klidu mi řekl, že tohle nesmím, a vysvětlil mi etiku pěstních soubojů a pravidla hry, tedy v zásadě nešikanovat lidi, umět se obhájit a nikdy neuhodit ženu. Mírný, shovívavý a skrz naskrz slušný člověk, který vždycky hájil to, na čem mu záleželo.

Na rok 1962 docela dobré.

Uprostřed toho všeho se mí skuteční rodiče, Sonia a Bruce, vrátili ze svého psiho turné a zabydleli se v Sheffieldu. O nedělích k nám chodili na obědy. Ještě pořád mám to hnědoběžové bakelitové rádio, které nám u toho hrálo. Ty obědy byly hrozně upjaté a zanechaly ve mně celoživotní hrůzu ze stolování stejně jako z ginu a rtěnek. Rýpal jsem se pokaždé v talíři a musel poslouchat, jak musím sníst všechnu růžičkovou kapustu a co mi hrozí, když nesním jídlo, které mám na příděl. Přídělový systém už byl samozřejmě zrušený, ale nikdo se tu skutečnost neobtěžoval přijmout. Ta samá poválečná kocovina měla za následek, že jste se ve vaně museli spokojit s třemi palci vody, úzkostlivé šetření s elektřinou a až morbidní strach z toho, že nadměrné telefonování vede k rozkladu osobnosti.

Hovor se točil kolem tragédií, k nimž docházelo v okolí. Toho a toho trefil šlak... Ta a ta tetička spadla ze schodů... Tolik mladých dívek otehotnělo... Nějaký chudák prošlápl krustu na jedné z mnoha hromádek